

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าฝ่ายพัฒนาการนิเทศการศึกษา และหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จำนวน 28 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 309 คน ครูผู้สอน จำนวน 309 คน และโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 74 โรงเรียน
2. เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือด้วยตนเอง โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ลักษณะเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร จำนวน 4 ฉบับ ดังนี้
ฉบับที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน และปัญหาในการดำเนินงานใช้สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งกำหนดแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list)
- ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)
- ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน และปัญหาในการดำเนินงาน ใช้สำหรับครูผู้สอน ซึ่งกำหนดแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list)
- ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)
- ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการให้การสนับสนุนการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบปลายเปิด (Open-ended) ใช้สำหรับหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าฝ่ายพัฒนาการนิเทศการศึกษา และหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ฉบับที่ 4 แบบศึกษาเอกสาร ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียน ที่บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) และแบบบันทึกรายละเอียดของข้อมูลที่ศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในการจัดส่งและเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งสิ้น 618 ฉบับ ได้รับคืนมา 596 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.44 ส่วนการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารด้วยตนเอง ได้ข้อมูลครบ ร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย สำหรับแบบศึกษาเอกสาร เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าฝ่ายพัฒนาการนิเทศการศึกษา และหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จากการศึกษา พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย วุฒิสถุที่สุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่เวลาในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย วุฒิสถุที่สุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนให้เป็นครูประจำชั้น มีอายุราชการมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย วุฒิสุงที่สุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรี
 เวลาในการดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 5-6 ปี เคยได้รับการอบรมเรื่องการนิเทศภายใน
 โรงเรียน 2 ครั้ง โดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้จัด

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

1. จากการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการ
 นิเทศภายในโรงเรียน พบว่า

1.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ โรงเรียน
 ส่วนใหญ่มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล จากผลการปฏิบัติงานในรอบปีที่ผ่านมา ข้อมูลส่วนใหญ่
 ได้มาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกชั้นทุกกลุ่มประสบการณ์ ผู้ที่ได้รับมอบหมาย
 ให้ปฏิบัติภารกิจสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในนิเทศภายในโรงเรียน คือ ครู
 วิชาการโรงเรียน โดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานก่อนสิ้นปีการศึกษา ครูผู้สอนมี
 ส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในส่วนที่
 รับผิดชอบ

จากการศึกษาเอกสารในส่วนของแฟ้มข้อมูล พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่
 มีแฟ้มข้อมูล ซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ข้อมูลส่วนใหญ่
 ไม่เป็นปัจจุบัน

1.2 การสำรวจและประเมินความต้องการ ในการนิเทศภายในโรงเรียน
 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจและประเมินความต้องการของครูในโรงเรียน โดย
 ประชุมเพื่อแจ้งให้ทราบ ซึ่งครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล

1.3 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการ พบว่า
 โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการในการนิเทศภายใน
 โรงเรียน โดยจัดเรียงลำดับตามความจำเป็นของปัญหา

1.4 การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา โดยการระดมความคิด ส่วน การกำหนดกิจกรรมที่ใช้ในการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา กิจกรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน และการเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน

2. จากการศึกษาเรื่องการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า

2.1 ในด้านการกำหนดกิจกรรม และรายละเอียดของกิจกรรม โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมที่กำหนดได้แก่ การประชุม ก่อนเปิดภาคเรียน และการเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน โดยร่วมให้ข้อมูลเพราะรับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียนบางโครงการ และปฏิทิน ปฏิบัติงานดังกล่าว สอดคล้องและครอบคลุมทุกโครงการ ลักษณะของปฏิทินปฏิบัติงานส่วนใหญ่ จัดทำเป็นแผนภูมิใหญ่รวมโครงการทุกโครงการไว้ในแผ่นเดียวกัน และสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ มีการกำหนดระยะเวลาในการนิเทศติดตามผล การดำเนินงานโครงการ นิเทศภายในโรงเรียนในสังกัด ภาคเรียนละ 1 ครั้งต่อ 1 โรงเรียน

2.2 ด้านการจัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายในการจัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน โดยจัดทำ ให้สอดคล้องกับปัญหาของโรงเรียนและนโยบายต้นสังกัด ผู้รับผิดชอบในการวางแผนและ การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้ สอนมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยเป็นกรรมการในคณะกรรมการวางแผน หลักเกณฑ์ที่ โรงเรียนใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ คือ เน้นงานวิชาการที่เกี่ยวกับการเรียน การสอนโดยตรง แผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นงานวิชาการ และ ศึกษาวิเคราะห์ร่วมวางแผนกับโรงเรียนในงานวิชาการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีแผนงาน/โครงการสนับสนุนการนิเทศภายใน โรงเรียน โดยบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี

3. จากการศึกษาเรื่องการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า

3.1 ในด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ทำการชี้แจงแผนงาน/โครงการสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน และให้ความรู้เรื่องการนิเทศภายในโรงเรียนแก่คณะครู โดยผู้บริหารโรงเรียนประชุมชี้แจง ศึกษานิเทศก์จัดอบรม ให้ความรู้เรื่องการนิเทศภายในโรงเรียนแก่ผู้บริหารโรงเรียนทุกคน

3.2 ในด้านการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการตามแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน โดยปฏิบัติตามปฏิทินปฏิบัติงานที่กำหนด มีการกำหนดผู้นิเทศติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียน การติดตามผลการปฏิบัติงาน ใช้วิธีการประชุมชี้แจงรายงานผลการปฏิบัติงาน การนิเทศส่วนใหญ่เป็นการนิเทศงานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน การดำเนินการนิเทศไม่สม่ำเสมอ ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการในภาคเรียนที่หนึ่ง จำนวนครั้งที่ดำเนินการนิเทศอยู่ในระหว่าง 6-10 ครั้ง/ปี/คน ผู้นิเทศประจำห้องเรียนมากที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียน มีการส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยชมเชยในที่ประชุม มีการแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงาน โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศแก้ปัญหาร่วมกัน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการนิเทศ โดยร่วมให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาแก่เพื่อนครู ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติการนิเทศการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัดโดยให้คำปรึกษา ซึ่งโรงเรียนต้องการให้คำปรึกษาในด้านการปฏิบัติการนิเทศ

4. จากการศึกษาเรื่องการประเมินผล การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดโครงการ โดยใช้แบบประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน และประเมินผลระหว่างดำเนินงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานในหน้าที่ครู และแบบสังเกตการสอน ผู้รับผิดชอบในการประเมินผล คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยเป็นผู้รวบรวมข้อมูล มีการประเมินความพึงพอใจของครูต่อการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินความพึงพอใจของครู โดยเป็นผู้ให้ข้อมูล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ประเมินผลโครงการสนับสนุนการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

การรายงานผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ มีการรายงานผลการดำเนินงาน โดยการประชุมชี้แจงและจัดทำรายงานตามแบบที่สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กำหนด ผู้รับผิดชอบ ในการรายงานผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนมี ส่วนร่วมในการรายงานผลการประเมินโครงการนิเทศภายในโรงเรียน โดยรายงานผล โครงการที่รับผิดชอบ

การนำผลการประเมินไปใช้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ นำผลการประเมินไป ใช้ โดยนำไปแก้ไขเรื่องที่ยกย่องและเป็นปัญหา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ นำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการ วางแผนในปีต่อไป

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

3.1 จากการศึกษาปัญหาด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใน การนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดสื่อและเครื่องมือในการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ขาดวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้องและ เหมาะสม และมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินงาน

3.2 จากการศึกษาปัญหาด้านการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการติดตามควบคุมกำกับในแต่ละขั้นตอน ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน ขาดงบประมาณสนับสนุน คณะครูไม่เห็นความสำคัญในการกำหนดกิจกรรมนิเทศ บุคลากรที่ เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาในการ ดำเนินงาน

3.3 จากการศึกษาปัญหาด้านการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ครูผู้สอน ขาดความรู้พื้นฐานในการนิเทศภายในโรงเรียน การนิเทศ ควบคุม กำกับไม่ต่อเนื่อง ขาด เครื่องมือในการนิเทศติดตามผล ไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกกิจกรรมที่กำหนดในแผนงาน/ โครงการ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายในที่ชัดเจน

3.4 จากการศึกษาปัญหาด้านการประเมินผล และรายงานผลโครงการนิเทศภายใน โรงเรียน พบว่า ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด ขาดเครื่องมือในการประเมินผล ไม่สามารถรายงานผลตามขั้นตอนได้ครบถ้วน ขาดการเก็บข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน คณะครูไม่นำผลการประเมินไปใช้อย่างต่อเนื่อง และคณะครูขาดความรู้ความเข้าใจในการนำผลการประเมินไปใช้

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ และควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายในโรงเรียน จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ สืบค้นและประเมินความต้องการของครู จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำคู่มือผู้บริหารโรงเรียน : การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ส่งให้ทุกโรงเรียนในสังกัดใช้เป็นแนวปฏิบัติ

การมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศภายในโรงเรียนของครูผู้สอน พบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรณี ชาญชิต (2534) ที่พบว่า ครูสายผู้สอนส่วนใหญ่จะร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประกอบกับจากการศึกษาเอกสาร พบว่า ข้อมูลที่จัดเก็บในแฟ้มข้อมูลของโรงเรียน ส่วนใหญ่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายของต้นสังกัด มุ่งเน้นที่จะนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นตัวบ่งชี้ถึงสภาพและปัญหาในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ สำหรับผลการวิจัยในขั้นตอน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายในโรงเรียน ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โรงเรียนควรใช้ข้อมูลตัวบ่งชี้ด้านต่าง ๆ คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านอัตราการเข้าชั้น ด้านภาวะสุขภาพ และคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ สปช. กำหนด

2. การวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายในการจัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน มีกำหนดผู้วางแผนนิเทศภายในโรงเรียน มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการนิเทศภายในโรงเรียน มีการกำหนดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน และมีการมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการเตรียมการสำหรับการวางแผน (Preplan) ของอุทัย บุญประเสริฐ (2532) ในการกำหนดนโยบายการวางแผน (Planning policy) ของหน่วยงาน การกำหนดโครงสร้างและสายการประสานงานการวางแผน (Organization for planning)

การมีส่วนร่วมในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียนของครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่ครูผู้สอนได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ในฐานะผู้ปฏิบัติงานและเป็นผู้ให้ข้อมูลในการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน การที่ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน อาจจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้มีบรรยากาศในการทำงานที่ดี เพราะครูผู้สอนจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อโรงเรียน ซึ่งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของครูใหญ่ในการสร้างขวัญของครู ตามที่ คิมบอลล์ ไวลส์ และจอห์นทีโลเวล (Kimball Wiles and John T. Lovell อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2535) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสร้างขวัญของครู ครูใหญ่มีหน้าที่ช่วยให้ครูมีส่วนร่วมในการวางโครงการและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียนและในการช่วยกันคิดช่วยกันทำ ย่อมทำให้เกิดความคิดในการพัฒนางานอย่างกว้างขวาง ดังนั้นการวางแผนโดยให้คณะครูมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งที่ดี น่าจะทำให้แผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนมีความครอบคลุมทุกงาน และสอดคล้องตามสถานการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันเมื่อได้

แผนงาน/โครงการที่ดีตั้งแต่เริ่มต้นการดำเนินงานตามแผนย่อมมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของอุทัย บุญประเสริฐ (2532) ที่มีความคิดว่าถ้าการวางแผนเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพมีแผนงานดีตั้งแต่ต้นการปฏิบัติตามแผนจะช่วยให้เกิดการประหยัด ทั้งกำลังคน เงิน เวลา และทรัพยากรอื่น ๆ ช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางที่แน่นอน ดำเนินการได้รวดเร็วมีประสิทธิภาพสูง

แผนงาน/โครงการนี้เทศภายในโรงเรียน จากการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโครงการด้านงานวิชาการ ทำให้มีข้อสังเกตว่า ในการจัดทำแผนงาน/โครงการนี้เทศภายในโรงเรียนในขณะนี้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความเข้าใจเรื่องการดำเนินงานนี้เทศภายในโรงเรียนอยู่ในวงแคบ เพราะจากการศึกษาเอกสารของโรงเรียนเกี่ยวกับแผนงาน/โครงการนี้เทศภายในโรงเรียน พบว่ามีการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานไว้ในลักษณะของการนี้เทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำงานธุรการในห้องเรียน และในขณะเดียวกันการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการนี้เทศภายในโรงเรียนได้เน้นงานวิชาการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง และกิจกรรมการนี้เทศภายในที่กำหนดส่วนใหญ่เป็นการเยี่ยมนี้เทศชั้นเรียน ประกอบกับการให้การสนับสนุนการวางแผนนี้เทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด ของศึกษานิเทศก์ ส่วนใหญ่เป็นการร่วมวางแผนในงานวิชาการ จึงอาจกล่าวได้ว่า แผนงาน/โครงการนี้เทศภายในโรงเรียน ที่โรงเรียนจัดทำเป็นเพียงการนี้เทศการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้เทศภายในโรงเรียน เพราะขอบข่ายของการนี้เทศภายในโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) กำหนดไว้มี 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานการเงินและพัสดุ และงานสัมพันธ์กับชุมชน ดังนั้น จึงควรจัดทำแผนงาน/โครงการนี้เทศภายในโรงเรียนให้ครอบคลุมทั้ง 6 งาน

ข้อเสนอแนะ สำหรับผลการวิจัยในขั้นตอนการวางแผนงานนี้เทศภายในโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร พบว่า ความเข้าใจเรื่องการดำเนินงานนี้เทศภายในโรงเรียนกับการนี้เทศการสอน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนยังค่อนข้างสับสน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ควรได้หาทางช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่บุคลากรดังกล่าวต่อไป

3. การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน

จากการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมการก่อนการนิเทศ โดยชี้แจงแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ตลอดจนการทำความเข้าใจกับคณะครู ในเรื่องการนิเทศภายในโรงเรียน และปฏิบัติการนิเทศตามแผนงาน/โครงการนิเทศภายใน โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กำหนด

ผู้นิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่คือผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลาง (สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี, 2535) ครูผู้สอนต้องสอนประจำชั้น ซึ่งต้องปฏิบัติงาน ธุรการประจำชั้น และงานพิเศษที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติการนิเทศได้ คณะครู จึงมอบหมายให้ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งมีภารกิจในด้านนี้อยู่แล้ว เป็นผู้ดำเนินการ

การส่งเสริมขวัญและกำลังใจและผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มี การส่งเสริมขวัญและกำลังใจและผู้ปฏิบัติงาน โดยวิธีชมเชยในที่ประชุม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ว่าวิธีการนี้แสดงถึงการให้เกียรติและยกย่องผู้ปฏิบัติงานให้คนส่วนใหญ่รับรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผล การวิจัยของสุนทร ไคลมี (2528) พบว่า การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยการชมเชยเป็นการส่วนตัวและชมเชยในที่ประชุม และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณิ ชาญชิต (2534) ในการส่งเสริมขวัญและกำลังใจ แก่ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารใช้วิธีชมเชยในที่ประชุมมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนของครูผู้สอน ครูผู้สอน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีส่วนร่วมในการนิเทศติดตาม ผลการปฏิบัติงานและเป็นผู้รับการนิเทศ ซึ่งได้แก่ร่วมให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหา และเป็นผู้ให้ข้อมูลในการปฏิบัติงาน นับว่าการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนสอดคล้องกับ ความความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ที่สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้ให้ไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศที่ดำเนินการภายในโรงเรียน ซึ่ง ผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียนร่วมมือกัน เพื่อปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริม และเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนอันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การให้การสนับสนุนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนของศึกษานิเทศก์พบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ได้ให้การสนับสนุนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนโดยจัดให้มีการเตรียมการก่อนการนิเทศภายในโรงเรียน แสวงหาแหล่งความรู้เรื่องนิเทศภายในให้แก่โรงเรียนในสังกัด จัดทำตัวอย่างเครื่องมือในการนิเทศ ปฏิบัติการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งได้ดำเนินการเกี่ยวกับจัดอบรมผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้เรื่องการนิเทศภายในโรงเรียน แสวงหาผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนมาเป็นวิทยากรในการอบรมจัดทำตัวอย่างแบบสังเกตการสอน ให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน และสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานเมื่อมีโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กำหนด

4. การประเมินผลและรายงานผลแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินผลแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า การประเมินผลแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะอยู่ในกิจกรรมการดำเนินงานขั้นสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวรรณ ช่างูชิต (2534) ที่พบว่าระยะเวลาที่ใช้การประเมินผลแผนงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ

การรายงานผลการประเมินโครงการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการรายงานผล การดำเนินงานโครงการนิเทศภายในโรงเรียนโดยการประชุมชี้แจง และจัดทำรายงาน ตามแบบที่ สปอ. หรือ สปจ. กำหนด ทั้งนี้ เนื่องจากการประชุมชี้แจงเป็นวิธีการที่โรงเรียนรู้จักและคุ้นเคย สามารถดำเนินการได้สะดวก ส่วนการจัดทำรายงานตามแบบที่ สปอ. หรือ สปจ. กำหนด เป็นการปฏิบัติตามนโยบายของต้นสังกัด ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาในการรายงานผลไว้ทุกปี

การนำผลการประเมินไปใช้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงวิธีดำเนินงานที่เป็นปัญหา และนำไปพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นวิธีการที่ดี เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด ทุกโรงเรียนควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ปัญหา และเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียนต่อไป

5. ปัญหาในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน

ปัญหาในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในนิเทศภายในโรงเรียน จากการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ขาดสื่อหรือเครื่องมือในการดำเนินงาน ขาดวิธีดำเนินงานที่ถูกต้องและเหมาะสม และผู้รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ซึ่งปัญหาดังกล่าวขึ้นอยู่กับบุคลากรเป็นสำคัญ หากมีการพัฒนาบุคลากรโดยให้ความรู้ความเข้าใจในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจและประเมินความต้องการของครู การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และการกำหนดทางเลือกในการนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาเหล่านี้ก็จะหมดไป

ปัญหาในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ คณะครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมนิเทศ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำโครงการ และขาดการติดตาม ควบคุม กำกับแต่ละขั้นตอน ซึ่งปัญหาดังกล่าวขึ้นอยู่กับบุคลากร หากมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศ และการจัดทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาดังกล่าวก็จะหมดไป ส่วนในเรื่องของการขาดการติดตาม ควบคุม กำกับแต่ละขั้นตอน ซึ่งน่าจะเป็นการนิเทศการติดตาม ควบคุม กำกับแต่ละขั้นตอน เพราะจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องของการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน

ปัญหาในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการนิเทศภายในโรงเรียน ไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการ การนิเทศติดตาม ควบคุม กำกับไม่ต่อเนื่อง ขาดงบประมาณสนับสนุน และขาดเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล

เกี่ยวกับปัญหาขาดการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการนิเทศภายในโรงเรียน ในการปฏิบัติงานไม่ว่าเรื่องใดหากผู้ร่วมงานมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นตรงกัน การปฏิบัติงานส่วนมากจะประสบผลสำเร็จ ในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน หากผู้นิเทศหรือผู้รับการนิเทศไม่เข้าใจในบทบาทของตน ก็จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดความสับสน และไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ดังนั้นในการเตรียมการนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการนิเทศภายในโรงเรียน

เกี่ยวกับปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกกิจกรรม ในส่วนนี้จะขึ้นอยู่กับ การกำหนดทางเลือกในการดำเนินการให้มีกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ว่าการดำเนินการตามโครงการนั้นจะประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการกำหนดกิจกรรมควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม ผู้รับการนิเทศ และระดับประสบการณ์ที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับ (Harris, 1985)

เกี่ยวกับปัญหาการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ผู้นิเทศส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งต้องรับผิดชอบงานในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก และในขณะเดียวกันต้องทำการสอนเช่นเดียวกับครูผู้สอนทั่วไป จึงทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่จะทำการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ แต่ถ้ามีการวางแผนที่ดีและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดก็จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้

เกี่ยวกับปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือ ตลอดจนใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบริการและให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียน แต่โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุน จึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุชาติ ศรีสุวรรณ (2528) ที่พบว่า ปัญหา อุปสรรคที่สำคัญในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ ด้รับงบประมาณน้อย

เกี่ยวกับปัญหาการขาดเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล ปัญหาดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากขาดขาดงบประมาณสนับสนุน เพราะจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ และการศึกษาเอกสารของโรงเรียน พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดได้จัดทำตัวอย่างเครื่องมือในการนิเทศติดตามผลส่งให้ทุกโรงเรียนต้นสังกัด ซึ่งได้แก่ แบบสังเกตการสอน แบบสำรวจ แบบประเมินผลการปฏิบัติงาน หากมีงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนคงจะสามารถสร้างเครื่องมือในการนิเทศติดตามผลขึ้นมาใช้เองได้ ปัญหาดังกล่าวก็จะหมดไป

ปัญหาในการประเมินผลและรายงานผลโครงการนิเทศภายในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขาดเครื่องมือในการประเมินผล ขาดการเก็บข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน และครูไม่นำผลการประเมินไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการทำงานนิเทศภายในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และขาดเครื่องมือในการประเมินผลแล้ว ข้อมูลที่ได้ อาจไม่ตรงกับความเป็นจริง ในขณะที่เดียวกันการรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการก็จะมีปัญหาถ้าขาดการเก็บข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน การนำผลการประเมินไปใช้ก็เช่นเดียวกัน หากนำไปใช้ไม่ต่อเนื่องก็จะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หากโรงเรียนมีการวางแผนในการดำเนินงานที่ดีก็น่าจะช่วยแก้ปัญหาได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนโครงการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อใช้ในการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ และติดตามผล
2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ควรหาแนวทางที่จะส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนให้แก่ครูผู้สอนทุกคน
3. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ควรมีการนิเทศติดตามผลเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิธีการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนที่เหมาะสมของโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน
2. ควรศึกษาวิธีดำเนินการสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียนของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ